

УДК 37. 58.61.

ПРИЄДНАЙСЯ ДО ДНЯ ДОВКІЛЛЯ – ПОСАДИ КАЛИНУ

Людмила Клименко

Ірина Мироненко

Валерій Єрмілов

Йдеться про обласний екологічний проект «Приєднайся до Дня довкілля – посади калину» на відзначення 200-річчя від дня народження Тараса Шевченка. Реалізацію проекту передбачено в навчальних закладах області (дошкільних і загальноосвітніх).

Ключові слова: калина, проект, «зелений клас», екологія.

ПРИСОЕДИНИСЬ КО ДНЮ ОКРУЖАЮЩЕЙ СРЕДЫ – ПОСАДИ КАЛИНУ

Людмила Клименко

Ірина Мироненко

Валерій Єрмілов

Речь идет об областном экологическом проекте «Присоединись ко Дню окружающей среды – посади калину» в ознаменование 200-летия со дня рождения Т. Г. Шевченка. Реализацию проекта предусмотрено в учебных заведениях (дошкольных и общеобразовательных).

Ключевые слова: калина, проект, «зеленый класс», экология.

JOIN «ENVIRONMENT DAY» – PLANT A GUILDER ROSE

Liudmyla Klymenko

Iryna Myronenko

Valery Yermilov

The article is about a regional ecological project «Join Environment Day – plant a guildler rose» to commemorate the 200th anniversary of Taras Shevchenko's birthday. The project will be realized in the regional educational establishments (preschool and secondary).

Key words: guildler rose, project, «green class», ecology.

2014 рік проголошений в Україні роком Т. Г. Шевченка, якому виповнюється 200 років від дня народження. Наш великий поет дуже любив співати пісню про гірку долю матері «Ой зацвіла червона калина». У «Кобзарі» Т. Шевченко вжив слово

«калина» 365 разів. Багато його віршів, присвячених калині, стали піснями: Співа соловейко про сонце й хмаринку, Про любу Вкраїну, що квітне в барвінку. А нам наслухатись гарних пісень, В садок під калину приходим щодень.

Із покоління в покоління народ передавав любов і повагу до цієї рослини. «Без верби і калини – нема України», – каже народне прислів'я. «Кущ калини біля матеріної хати. Це не тільки окраса, а й глибокий символ, наш духовний світ, наша спадщина. Якщо троянди й виноград, за влучним висловом Максима Рильського, символізують красиве і корисне, то кущ калини, увібравши обидві ознаки, опредметнює й духовний потяг до своєї землі, свого оберегу, своїх традицій» (В. Скуратівський).

У калині – материнська любов і мудрість: любуйся калиною, коли цвіте, а дитиною, коли росте. Її вишивали на рушниках, сорочках, скатертинах.

Понад 100 населених пунктів України мають назву, коренем якої є «калин»: лише назву Калинівка мають 70 поселень. Є ще і Калина, Калиновий міст, Калинка, Калинова балка тощо.

Саме вирощуванню цієї дивовижної рослини присвячено обласний екологічний проект «Приєднайся до Дня довкілля – посади калину».

Всесвітній День довкілля проводиться 05 червня з 1972 року на відзначення Стокгольмської конференції, що стала однією з найважливіших в історії екологічного руху.

Цього дня була заснована UNEP (United Nations Environment Network) – Екологічна програма Організації Об'єднаних Націй, що є основним організатором та ідеологом Дня довкілля.

Всеукраїнський День довкілля відзначають у нашій державі з 1998 року. У третю суботу квітня проводяться заходи, спрямовані на поліпшення стану навколишнього середовища, серед яких – очищення водних джерел, прибирання сміття, озеленення, збереження заповідних об'єктів, поширення екологічних знань.

В Україні День довкілля ще називають Днем навколишнього

середовища. У 2014 році він припадає на 19 квітня.

Ініціатор проекту – Старева А. М., кандидат педагогічних наук, доцент, директор Миколаївського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти (далі – МОІППО). Розробники проекту: Клименко Л. О., кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри природничо-математичної освіти та ІТ МОІППО, заслужений працівник освіти України; Мироненко І. В., старший викладач кафедри природничо-математичної освіти та ІТ МОІППО; Єрмілов В. С., кандидат медичних наук, доцент кафедри природничо-математичної освіти та ІТ МОІППО.

Науковий керівник проекту – Мироненко І. В., старший викладач кафедри природничо-математичної освіти та ІТ МОІППО.

Зміст проекту «Приєднайся до Дня довкілля – посади калину»:

1. Опис екологічного проекту.
2. Науково-теоретичні відомості про калину:
 - 2.1. Ботанічні особливості калини.
 - 2.2. Лікувальні властивості калини.
3. Екологічний флеш-моб:
 - 3.1. Техніка безпеки на земельній ділянці.
 - 3.2. Технологія посадки, вирощування калини та догляд за нею.
 - 3.3. Методичні поради вихователям ЗНЗ, ДНЗ.

І. Опис екологічного проекту.

Мета проекту:

- розширення знань дітей загальноосвітніх (ЗНЗ) та дошкільних навчальних закладів (ДНЗ) про калину як символ України через створення «зелених класів»;
- розвиток їх інтересу до традицій рідного народу;
- підвищення рівня екологічної культури дошкільників та учнів;
- виховання в дітей любові й поваги до рідної землі, оспіваної Тарасом Шевченком;
- формування навичок спілкування дитини зі світом живої природи.

Учасники проекту: вихованці та вихователі ДНЗ, учні та вчителі ЗНЗ, батьки дітей.

Місця реалізації проекту: дошкільні навчальні заклади, пришкільні ділянки загальноосвітніх навчальних закладів освіти Миколаївської області.

Дата реалізації проекту: 17 квітня 2014 року.

I етап. Підготовчий:

- Створення теоретичної основи реалізації проекту – ознайомлення дітей із біологічними, лікувальними особливостями калини звичайної та історією Дня довкілля.
- Планування розміщення «зелених класів», весняних робіт, кількості необхідних саджанців калини.

II етап. Практичний:

- Проведення флеш-мобу: висадження саджанців калини.
- Проведення занять та уроків в умовах «зелених класів».
- Подальший догляд за рослинами.
- Оформлення звіту про реалізацію проекту.

II. Науково-теоретичні відомості про калину.

2.1. Ботанічні особливості калини.

Зростає калина майже повсюди. Рідко можна знайти рослину дивно невибагливу і декоративну одночасно. Калина гарна і під час цвітіння, і під час дозрівання ягід. Ягоди не опадають із куща дуже довго, зберігаються до весни. Ця рослина добре приживається, пересадку переносить безболісно. Але при виборі місця варто врахувати, що калина не дуже любить пряме сонячне світло, краще підібрати для неї таке місце, де з ранку буде сонце, а після обіду – легка напівтінь. Розмножується калина насінням і вегетативним способом. Із насінням справу мати не варто: воно погано проростає і вимагає тривалої стратифікації. Є більш простий спосіб – вегетативний. Весною викопати молодшу рослину і пересадити на ділянку. Наприкінці весни калинові кущі починають рясно цвісти і показувати всьому світу красу своїх білосніжних китиць. Восени на чагарнику дозрівають красиві, соковиті, червоні ягоди.

2.2. Лікувальні властивості калини.

Калина звичайна має корисні властивості в такій кількості, що може скласти велику конкуренцію багатьом іншим дарам природи. У ягодах калини містяться такі вітаміни:

Вітамін А:

- підвищує стійкість організму до несприятливих умов;
- позитивно впливає на стан шкіряних покривів людини;
- стимулює ріст і міцність кісткової тканини, зберігає здоров'я зубів і волосся;
- нормалізує процеси обміну речовин в організмі;
- активізує утворення нових клітин, сповільнює процеси старіння;
- покращує зір і запобігає різним захворюванням очей;

– прискорює процес загоєння ран і опіків.

Вітамін С:

- зміцнює імунітет людини;
- стимулює регенерацію клітин;
- знижує рівень холестерину в крові;
- розріджує кров і зменшує ризик утворення тромбів;
- запобігає алергічним реакціям.

Вітамін Е:

- запобігає руйнуванню клітинних мембран;
- володіє хорошим косметичним ефектом: живить шкіру, позитивно впливає на волосся та нігті.

Вітамін К:

- покращує процеси травлення;
- активізує мозкову діяльність і покращує розумові здібності;
- позитивно впливає на стан серця і м'язової системи.

Вітамін Р:

- підвищує еластичність і міцність кровоносних судин;
- сприяє зниженню артеріального тиску;
- регулює діяльність кори надниркових залоз і процес сечовиділення;
- має знеболювальний ефект і запобігає утворенню набряків.

Ще в давнину народні цілителі застосовували кору, квіти, ягоди та насіння калини для лікування.

Приготовлений із квітів калини відвар застосовують при різних кровотечах і запальних процесах. Цей засіб не тільки стимулює підвищене потовиділення, що важливо при простудних захворюваннях, але і відмінно підвищує апетит.

Заготування ягід здійснюється двома способами: засушуванням та заморожуванням. Калина не виносить дуже високих температур, тому сушити її необхідно при температурі не вище

50° С. Тільки тоді ягоди зможуть зберегти максимум корисних властивостей.

Заморожування плодів калини здійснюється цілими китицями і обов'язково в період їх повного дозрівання. Зібрані дари природи слід помістити в морозильну камеру, попередньо склавши їх у поліетиленовий пакет. В умовах різкого охолодження заморожені ягоди будуть настільки ж корисними, як і свіжі.

Калина підходить не всім. Як і будь-який лікарський засіб, калина має протипоказання до застосування. Слід бути обережними тим людям, у яких знижений артеріальний тиск або серйозні захворювання крові та нирок.

III. Екологічний флеш-моб.

Флеш-моб (англ. flash mob – «спалахуючий натовп», flash – спалах, mob – натовп) – це заздалегідь спланована масова акція, зазвичай організована через Інтернет або інші сучасні засоби комунікації, у якій велика кількість людей оперативно збирається в громадському місці, протягом певного часу виконує заздалегідь узгоджені дії [uk.wikipedia.org/wiki].

17 квітня 2014 року – обласний екологічний флеш-моб «Приєднайся до Дня довкілля – посади калину» – висадження саджанців калини на території дошкільних та середніх навчальних закладів.

Результат флеш-мобу – створення «зелених класів».

3.1. Техніка безпеки під час роботи на дослідній земельній ділянці.

Загальні вимоги для ЗНЗ і ДНЗ:

- До роботи на навчально-дослідній земельній ділянці допускаються діти, які не мають медичних протипоказань щодо роботи на земельній ділянці.
- Забороняється працювати, застосовуючи несправний інвентар, без відповідного одягу і взуття, а також у

- випадку відсутності керівника (учителя, вихователя).
- Інвентар має бути виготовлений із безпечних матеріалів і відповідати необхідним нормам і розмірам.
- Земельну ділянку потрібно перевірити на відсутність небезпечних предметів і речовин.
- Об'єкти роботи повинні бути в доступному для дітей місці й не мати загрози для життя.
- Вихователь, учитель контролюють ритм роботи дітей та учнів для запобігання перевтомлення:
- для учнів – десятихвилинні перерви через кожні 30 хвилин роботи;
- для дошкільників відповідно до режиму дня в дитсадку:

- молодша група – 5–7 хвилин;
- середня група – 10–15 хвилин із невеликим відпочинком залежно від характеру праці;
- старша група – 15–25 хвилин із перервою на відпочинок або зміною характеру праці.

- Не можна працювати в спеку.

Вимоги безпеки під час роботи:

- Переносити загострені сільсько-господарські знаряддя (лопати, граблі, вила) у вертикальному положенні так, щоб їх робоча частина була спрямована вниз для запобігання травмуванню тих, хто перебуває поряд із вами.
- Стежити за тим, щоб не поранити лопатою ноги.
- Не перевантажувати лопату землею, навантажувати її не більше, як на 1/3 штика.
- Під час роботи не спрямовувати робочу частину граблів та вил на тих, хто перебуває поблизу.
- Копати ґрунт по-черзі то правою, то лівою ногою (по 5 хв.), це запобігає викривленню хребта.
- Навантажувати обидві руки рівномірно під час перенесення вантажів.
- Не перевантажувати ноші при

перенесенні на них землі.

- Працювати обов'язково в рукавицях.
- Забороняється дітям обприскувати і посипати рослини отруйними хімікатами. Якщо це необхідно, таку роботу виконують дорослі. Після обробки ділянок отрутохімікатами не заходити туди наступні 5 дб.

Вихователь ДНЗ:

- Відповідає за охорону життя і здоров'я вихованців групи, з якою він працює.
- Проходить первинний інструктаж із охорони праці, котрий здійснює завідувач ДНЗ.
- Слідкує, щоб діти:
 - працювали з покритою головою;
 - не працювали з інвентарем для дорослих;
 - копали тільки пухку землю;
 - не піднімали вантаж вагою більше за 2 кг;
 - носили воду лійкою або відром, тримаючи їх в одній руці.
- Володіє навичками першої (долікарської) допомоги; у разі захворювання дитини чи при нещасному випадку негайно викликає старшу медичну сестру.
- Контролює відсутність на ділянці отруйних рослин, ягід, грибів.

Після закінчення роботи інвентар необхідно вимити та покласти на місце.

3.2. Технологія посадки, вирощування калини та догляду за нею.

Калину висаджують навесні. Відстань між саджанцями – 1,52 м. Посадкову яму слід викопати діаметром 50–60 см, глибиною 50 см. Для заповнення ями разом із верхнім шаром ґрунту перемішати 3–4 відра перегною або компосту, 200 г суперфосфату і по 50–60 г сульфату калію і сечовини. Суміш повинна мати реакцію (РН 5,5–6,0), тому при необхідності

додають 200 г вапна або товченої крейди. У цю суміш висаджують саджанець на 45 см глибше, ніж рослина росла в розпліднику. Після поливу зробити мульчування ґрунту шаром торфу у вигляді пристовбурового кола діаметром 80 см.

Основний догляд за рослиною полягає в розпушуванні ґрунту, поливі, мульчуванні, підгодівлі, обрізці, боротьбі зі шкідниками на третій рік після посадки. У першій половині літа необхідна підгодівля мінеральними й органічними добривами.

Навесні, у другій декаді травня, проводять кореневе підживлення: на 10 л води додають по 1 ст. ложці сечовини та «Агріколи для квітучих рослин». На початку цвітіння проводять другу підгодівлю: на 10 л води додають 2 ст. ложки «Агріколи для ягідних культур». Третю кореневу підгодівлю проводять пізно восени, у жовтні після остаточного збору ягід: під кущ розкидають 100 г суперфосфату і 80 г сульфату калію.

Калину можна вирощувати у вигляді куща або низькорослого деревця. Для формування крони у формі куща необхідно на другий рік після посадки раною весною зрізати всі гілки. Коли нові пагони відростуть і досягнуть довжини 30 см, слід прищипнути точки їх росту. Це слугуватиме стимулом у розвитку сплячих бруньок, із яких виростуть сильні пагони, що утворюють основу рослини.

Для формування калини у вигляді деревця необхідно залишити одне вертикальне стебло, а решту вирізати біля основи. Щоб запобігти розгалуженню єдиної залишеної гілки, необхідно прищеплювати бічні пагони в її нижній частині. При формуванні дерева важливо постійно вирізати кореневу поросль, щоб завжди залишався єдиний стовбур, інакше замість дерева вийде кущ. Бічні пагони в зоні штамба слід виламувати в зеленому стані. Після за-

кінчення формування крони необхідно проводити систематичну санітарну обрізку, видаляючи з крони зайві, невдало розташовані, слабкі, тонкі, сухі, старі, хворі й поламані гілки. Важливо не допускати загущення крони. При вирощуванні кущем урожайність буде вищою, а при формуванні деревом – краща декоративність. Тут кожен робить свій вибір. До недавнього часу калина вважалася дикорослою рослиною. Останнім часом ведеться селекційна робота і вже виведені сорти, ягоди яких не мають характерної гіркуватості.

3.3. Методичні поради вихователям ДНЗ.

Праця дітей на ділянці має бути різноманітною, посильною та регулярною. Варто пам'ятати, що тільки різноманітна за змістом праця викликає в дітей інтерес та бажання долучитися до неї.

Завдання необхідно ускладнювати поступово. Фізичні зусилля, докладені дітьми для їх виконання, не повинні викликати перевтому, інакше в них виникне негативне ставлення до трудових завдань.

Тривалість праці залежить від її характеру і віку дітей.

Знаряддя праці мають бути безпечні й відповідати віковим особливостям дітей. Не варто використовувати іграшковий інвентар – ним важко і незручно працювати.

Зміст праці дітей дошкільного віку (молодша та середня групи) навесні:

- висаджування розсади у відкритий ґрунт;
- посів насіння;
- зняття захисних покривел із рослин після зими;
- поливання кущів і розсади.

Зміст праці дітей старшого дошкільного віку навесні:

- прибирання ділянки;
- підготовка ґрунту до посадки та посіву — перекопування,

- розпушування;
- догляд за рослинами — прополка, підгортання;
- прорідження, мульчування;
- висаджування розсади та кімнатних рослин у відкритий ґрунт;
- висаджування дерев та кущів;
- поливання дерев, кущів і розсади;
- зняття захисних покривел із рослин після зими.

Вихователь має регулярно залучати до праці на природі кожну дитину, а також раціонально розподіляти завдання між групами дітей. Трудові завдання доцільно поєднувати з різними цікавими прийомами освітньої роботи.

Так, у роботі з дітьми як молодшого, так і старшого дошкільного віку доцільно використовувати тематичні загадки, прислів'я, приказки та ігри. Надзвичайно ефективним є поєднання спостережень за розвитком рослин із читанням художніх творів відповідної тематики — віршів, казок та оповідань. Наприклад, посадивши калину, варто звернути увагу дітей на особливості цієї рослини, а потім прочитати легенду, казку чи оповідання про неї. Тематичні читання будуть доцільні й під час догляду за рослиною. Такий підхід дасть змогу розширити уявлення дітей про світ рослин.

Після зими важливо вчасно розпочати весняні роботи на ділянці дошкільного закладу: прибирання, скопування, розпушування, мульчування, посів, посадку, живлення тощо. Адже від цього залежить майбутній стан ділянки. Розглянемо, що насамперед потрібно зробити весняної пори та до чого можна залучити дошкільників.

Вихователь має правильно організувати спільну працю дітей під час висаджування калини. Доцільним є такий розподіл обов'язків:

- перша група дітей доставляє на

- візочку ємності з розсадою та розміщує їх якомога ближче до місця посадки, щоб іншим дітям було зручно брати рослини;
- друга група намічає рядочки чи робить лунки;
- третя група висаджує та поливає рослини.

На очах у дітей ділянка землі перетворюється на зелений клас, у якому головним вихователем стане природа. Діти отримують справжню насолоду, споглядаючи результат своїх зусиль. Коли роботу завершено, вихователь має об'єктивно оцінити працю дошкільників і, незалежно від перебігу роботи, обов'язково похвалити їх за старанність та акуратність.

Важливо, щоб під час праці на природі діти не лише набували практичних навичок, а й отримували знання. Вихователь повинен пояснювати причину або мету кожної виконуваної дії, наприклад:

- саджанці калини «переселяють» у ґрунт у похмурі дні, а якщо погода сонячна, то вранці або ввечері, інакше, відразу потрапивши на яскраве сонечко, рослини засохнуть;
- за кілька годин до посадки саджанці рясно поливають для того, щоб грудочки землі міцно трималися біля корінців;
- поливши посаджену рослину, вологе місце засипають сухою землею, щоб запобігти випаровуванню.

Дітей старшого дошкільного віку доцільно ознайомити з будовою рослин (на прикладі калини), зокрема з їх кореневою системою, а також впливом погодних умов на стан рослин.

Цікавою формою організації праці з дошкільниками на природі є експеримент. Існує чимало простих та водночас захопливих способів його проведення. Наприклад, можна

посадити калину на двох сусідніх ділянках: на першій використати насіння калини, а на другій – живці. Потім необхідно поспостерігати разом із дітьми, на якій ділянці калина зійде з насіння та як будуть розвиватися живці, допомогти їм зрозуміти, чому так відбулося.

Запропоновані методи роботи з дошкільниками зроблять їх працю на городі цікавою та емоційно насиченою.

Догляд за молодими рослинами калини полягатиме у своєчасному прополюванні, поливі й розпушуванні ґрунту. Ця справа може здатися дошкільникам нудною та одноманітною. Тому, залучаючи дитину до такої праці, важливо підтримувати її інтерес до землеробства в цілому. Дітям можна запропонувати чимало казкових сценаріїв виконання трудових завдань, зокрема:

- урятувати рослину-калинку від спраги, напоївши її водичкою в спеку;
- звільнити рослину від злих загарбників – бур'янів;
- підготувати для рослинки «м'яку постіль» – пухку земельку, щоб, відпочивши, вони змогли зробити дітям цінні дарунки – чудові квіточки та ягідки.

Малятам буде цікавіше працювати, якщо на ділянці «житимуть» керамічний зайчик або їжачок.

Молоді куші калини, посаджені дошкільниками спільно з дорослими, потребують підживлення. В умовах дитячого садка для цього використовують органічні добрива.

Керуючи процесом роботи, вихователь має привчати дітей працювати ретельно, спокійно, не відволікаючись.

Це сприятиме вихованню в них охайності та виробленню вміння стежити за собою. І головне – у дітей розвиватиметься схильність до трудових зусиль.

Збір урожаю

Гроно ягід калини зрізують у вересні-жовтні, коли ягоди стають характерного червоного кольору і починають немов світитися зсередини, зберігають у прохолодному приміщенні в корзинах або пов'язаними в пучки. Оскільки в ягодах є природний консервант, зберігаються вони досить довго.

Стартував екологічний проект 17 квітня 2014 року від департаменту освіти, науки та молоді Миколаївської облдержадміністрації. Учасників заходу привітали: Каськова Г. Л., в. о. директора департаменту освіти, науки та молоді Миколаївської облдержадміністрації; Старєва А. М., кандидат педагогічних наук, доцент, директор МОППО. Висадження калини відбувалось у супроводі віршів та музичних творів, присвячених Т. Г. Шевченку, що виконували учні Першої української гімназії імені Миколи Аркаса Миколаївської міської ради.

У реалізації екологічного проекту, створенні «зелених класів» узяли участь близько 1 500 вихованців та вихователів ДНЗ, учнів і вчителів ЗНЗ, батьків дітей та науково-педагогічних працівників – висаджено понад 2 000 кущів калини звичайної. Викладачами кафедри природничо-математичної освіти та ІТ, методистами лабораторії методики природничо-математичних дисциплін, слухачами курсів підвищення кваліфікації вчителів математики, хімії на Педагогічному подвір'ї висаджено 10 кущів калини звичайної та квіти.

Каськова Г. І., заступник директора департаменту освіти, науки та молоді Миколаївської облдержадміністрації, висаджує калину на подвір'ї департаменту освіти, науки та молоді Миколаївської облдержадміністрації

Старєва А. М., кандидат педагогічних наук, доцент, директор МОППО, висаджує калину на подвір'ї департаменту освіти, науки та молоді Миколаївської облдержадміністрації

*Висадження калини на Педагогічному подвір'ї МОШПО.
Автори проекту: Клименко Л. О., Мироненко І. В.*

*Висадження калини в Червонянській ЗОШ І–ІІ ступенів
Жовтневої районної ради*

*Висадження калини вихованцями дошкільного навчального закладу
№ 103 м. Миколаєва «Берегиня»*

*Флеш-моб із висадження калини в
Михайлівській ЗОШ І-ІІІ ступенів Новоодеської районної ради*